

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Кафедра Права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

 Наталія ФЕДОСЕНКО

«29» серпня 2024 р.

СИЛАБУС
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Галузь знань: 08 ПРАВО

Спеціальність: 081 ПРАВО

Освітня програма: ПРАВО

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Форма навчання: денна та заочна

Силабус введено в дію з 01.09.2024 року

Розробник:

Доцент кафедри права, кандидат юридичних наук,
доцент Антон СТЕБЕЛІВ

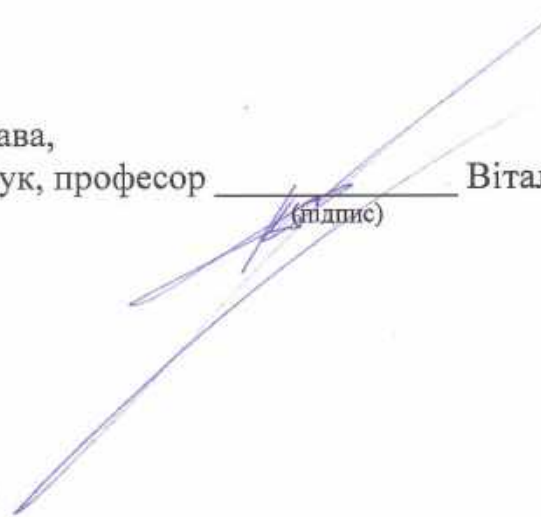
(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри права
гуманітарно-правового факультету:

Протокол № 1 від 29. 08.2024 року

Завідувач кафедри права,
доктор юридичних наук, професор

Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ

(підпис)

1. Загальна інформація про викладача

Стебєлев Антон Михайлович, кандидат юридичних наук, доцент.

Контактна інформація:

тел. +380502193189;

a.stebelev@khai.edu

Дисципліни, що викладає: «Основи права Європейського союзу», «Практика ЄСПЛ», «Медіація в окремих сферах юридичної практики» «Господарське процесуальне право» «Господарське право». Напрями наукових досліджень: права людини, кримінальна юстиція, міжнародні стандарти прав людини, медіація, *проблеми правового регулювання у сфері господарсько процесуальних відносин.*

Контактна інформація: тел. +380502193189; a.stebelev@khai.edu

<https://khai.edu/ua/education/spivrobntniki/702-kafedra/stebelev-anton-mihajlovich/>

<https://orcid.org/0000-0002-2318-1209>

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна – 8.

Обсяг дисципліни: 4 кредитів ЄКТС/120 годин, у тому числі аудиторних – 60 год. (денна) 8 год. (заочна), самостійної роботи здобувачів – 60 год.(денна), 112 год. (заочна).

Форма здобуття освіти – *денна/заочна*

Дисципліна *обов'язкова*

Види навчальної діяльності – *лекції, практичні заняття*

Види контролю – *модульний контроль, іспит*

Мова викладання – *українська*

Пререквізити – *теорія держави і права, господарське право, господарський процес.*

Кореквізити – *господарське право, господарський процес.*

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Під час опанування дисципліни «Формування у студентів теоретичних та практичних знань щодо змісту, **господарсько процесуального законодавства документів**» студенти мають навчитися правильно складати процесуальні акти - документи, набуті досвіду аналітичної роботи.

Завдання:

Вивчити господарське процесуальне законодавство, а також навчити студентів складанню та оформленню процесуальних документів з одночасним поглибленням теоретичних знань та ліквідації можливих прогалин матеріалу дисциплін господарського процесу, господарського права, цивільного права.

Вміння аналізувати сутності найважливіших правових категорій та конструкцій законодавства, в тому числі розуміння основних тенденцій його розвитку й застосування.

Вміння проводити комплексні дослідження стосовно системи складання господарсько-процесуальних документів з позицій доктрини верховенства права, відбирати та аналізувати наукові дослідження вчених з проблематики навчальної дисципліни та визначати цінність наукових джерел шляхом порівняльного аналізу з іншими джерелами.

Здатність апробувати практичні навички щодо формулювання дослідницької проблеми, робочих гіпотез, збору інформації, підготовки пропозицій у сфері господарського судочинства.

Вміння взаємодіяти у рамках навчальної групи при формулюванні та презентації наукових міркувань щодо проблематики дисципліни, вміння вести дискусії з питань організації і діяльності господарського процесу із науковою спільнотою в сфері професійної діяльності, грамотно ставити питання та давати на них відповіді у ході наукових дискусій.

Вміння відображати результати наукового пошуку та наукового аналізу у есе та наукових статтях.

Компетентності, які набуваються:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК)

СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та юридичні факти, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК15. Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування та інших юридичних документів.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Перелік очікуваних результатів навчання

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 11. Мати базові навички риторики.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

4. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1.

Законодавство про господарське судочинство. Джерела права, що застосовуються судом. Дії суду у випадку з'ясування суперечностей закону, який підлягає до застосування, Конституції України. Завдання та основні засади господарського судочинства. Поняття гласності та відкритості судового процесу. Підстави розгляду справи в закритому судовому засіданні. Форми господарського судочинства.

Тема 2.

Спрощене провадження. Поняття малозначних справ. Досудове врегулювання спору. Порядок та підстави вжиття заходів досудового врегулювання спору. Поняття та види юрисдикції. Категорії справ, які відносяться до юрисдикції господарських судів. Територіальна підсудність. Виключна підсудність. Інстанційна юрисдикція. Порядок та підстави передачі справи на розгляд іншому суду.

Тема 3.

Склад суду. Порядок та наслідки зміни складу суду. Постійні колегії суддів. Порядок визначення складу суду для розгляду конкретної справи. Колегіальний розгляд справи. Відвід (самовідвід). Поняття, суб'єкт та підстави відводу. Наслідки відводу судді.

Тема 4.

Процесуальна правоздатність та процесуальна дієздатність. Поняття та види учасників господарського процесу. Сторони господарського процесу. Процесуальні права та обов'язки. Зловживання процесуальними правами та форми їх прояву. Процесуальна співучасть. Умови її існування. Заміна неналежного відповідача або залучення співвідповідача. Наслідки вчинення такої процесуальної дії.

Тема 5.

Треті особи. Види. Порядок вступу/залучення до участі у справі. Наслідки незалучення у справі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору. Процесуальне правонаступництво. Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Участь у судовому процесі та їх процесуальні права. Представництво в господарському процесі. Особливості представництва у малозначних справах. Особи, які можуть та не можуть бути представниками. Інші учасники судового процесу. Помічник судді, секретар судового засідання, судовий розпорядник.

Тема 6.

Свідок. Особи, які не можуть бути допитані як свідки. Експерт. Експерт з питань права. Спеціаліст. Докази в господарському процесі. Засоби доказування. Підстави звільнення від доказування. Порядок подання доказів. Обов'язок доказування. Ознаки доказування (належність, допустимість, достатність, достовірність). Предмет доказування. Належність доказів. Витребування доказів. Порядок вирішення питання про витребування доказів. Оцінка доказів. Значення оцінки доказів для вирішення справи.

Тема 7.

Судові доручення щодо збирання доказів та порядок їх виконання. Показання свідків та порядок їх оформлення. Письмові докази, порядок їх подання. Належність письмових доказів. Речові докази. Речові докази, що швидко псуються та порядок їх огляду. Електронні докази, зберігання та повернення їх оригіналів.

Тема 8.

Експертиза та її види. Випадки та порядок призначення експертизи судом. Висновок експерта. Обов'язкові реквізити. Поняття та способи забезпечення доказів. Порядок розгляду заяви про забезпечення доказів. Наслідки вчинення такої процесуальної дії. Поняття та види процесуальних строків. Порядок обчислення строків. Поновлення та продовження процесуальних строків. Наслідки пропуску процесуальних строків.

Тема 9.

Порядок здійснення судом повідомлення і виклику учасників справи. Випадки обов'язкового оприлюднення судом інформації на офіційному веб-порталі судової влади України про рух справи. Судові витрати. Склад судових витрат. Розподіл судових витрат. Поняття заходів процесуального примусу та їх види. Підстави і порядок застосування. Забезпечення позову. Різновиди забезпечення позову. Заборона окремих видів забезпечення позову. Порядок, строк та наслідки розгляду заяви про забезпечення позову. Зустрічне забезпечення.

Модульний контроль1.

Тема 10.

Особлива форма судового рішення – судовий наказ. Вимоги, за якими може бути видано судовий наказ. Порядок звернення та розгляд заяви про видачу судового наказу. Набрання судовим наказом законної сили. Заява про скасування судового наказу. Форми позовного провадження. Стадії загального позовного провадження.

Тема 11.

Особливості розгляду справи в порядку спрощеного провадження. Поняття та види заяв по суті справи. Порядок та строки їх подання. Позовна заява. Зміст, форма та документи, які додаються до неї. Відзив та його обов'язкові реквізити. Відповідь на відзив, заперечення, письмові пояснення третьої особи щодо позову або відзиву. Особливості їх оформлення та наслідки ненадання їх суду.

Тема 12.

Заяви з процесуальних питань. Зміст, форма та наслідки їх недотримання. Правові підстави для залишення позовної заяви без руху. Повернення позовної заяви. Відмова у відкритті провадження у справі. Особливості наслідків вказаних процесуальних дій. Підготовче провадження. Завдання, строк та наслідки його проведення.

Тема 13.

Ухвала суду про відкриття провадження у справі. Особливості змісту ухвали, постановленої в загальному та спрощеному провадженні. Врегулювання спору за участю судді. Порядок, строк та припинення врегулювання спору. Розгляд справи по суті, як особлива стадія позовного провадження. Завдання, строк та порядок його проведення. Зупинення провадження у справі. Обов'язок та право суду зупинити провадження у справі. Підстави залишення позову без розгляду і закриття провадження у справі та їх наслідки.

Тема 14.

Рішення суду та порядок їх ухвалення. Законність та обґрунтованість судового рішення. Зміст рішення. Набрання рішенням законної сили. Поняття додаткового рішення. Підстави та порядок його ухвалення. Роз'яснення судового рішення. виправлення описок та арифметичних помилок. Підстави перегляду судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами. Порядок і строк подання відповідної заяви про перегляд.

Тема 15.

Наслідки недотримання встановленої форми і змісту заяви. Відкриття провадження за нововиявленими або виключними обставинами. Судові рішення, прийняті за результатами перегляду та порядок їх оскарження. Предмет та суб'єкт апеляційного оскарження. Порядок та строк подання апеляційної скарги. Її форма та зміст. Апеляційний розгляд. Судові рішення, ухвалені за наслідками апеляційного перегляду.

Тема 16.

Право та підстави порушення справи про банкрутство. Судові процедури банкрутства. Строки і порядок проведення судових засідань. Судові акти у справі про банкрутство (зміст та форма). Учасники справи про банкрутство. Право та підстави касаційного оскарження.

Тема 17.

Строк, порядок подання, форма і зміст касаційної скарги. Залишення скарги без руху. Повернення касаційної скарги, відмова у відкритті касаційного провадження. Порядок розгляду касаційної скарги. Повноваження суду касаційної інстанції. Постанова суду касаційної інстанції. Обов'язковість вказівок, що містяться в постанові.

Тема 18.

Звернення судового рішення до виконання. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого документа до виконання. Правові підстави відстрочення або розстрочення виконання судового рішення, зміна способу та порядку виконання судового рішення. Поворот виконання рішення. Судовий контроль за виконанням судових рішень. Скарга на рішення, дію чи бездіяльність державного виконавця чи приватного виконавця, строк та порядок її розгляду. Особливості провадження у справах про оскарження рішень третейських судів.

Модульний контроль2.

5. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачено

6. Методи навчання

Лекції, семінарські заняття, практична робота

7. Методи контролю

Модульний контроль, іспит.

8. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують здобувачі

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Змістовний модуль 1			
Робота на лекціях	0...1	5	0...5
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	4	0...16
Модульний контроль	0...10	1	0...10
Змістовний модуль 2			
Робота на лекціях	0...1	11	0...11
Виконання і захист лабораторних (практичних) робіт	0...4	8	0...32
Модульний контроль	0...26	1	0...26
Усього за семестр			0...100

Білет для іспиту складається з 2 теоретичних питань, тестових завдань і 1 практичного завдання (30 б+30 б+10 б+30 б)=100 балів...

Під час складання семестрового іспиту здобувач має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання роботи здобувача протягом семестру

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);
- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напрямку (20 балів);
- участь (прослуховування) не менше у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);
- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);
- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);
- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);
- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження - дидактичний матеріал);
- проведення правоосвітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);
- написання реферату /презентації, доповіді (5 балів);

- участь у не менше заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);

- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з тестового завдання (10 балів), двох теоретичних питань (60 балів) і одного практичного (30 балів)

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

9. Політика навчального курсу

Відвідування занять. Регуляція пропусків. Інтерактивний характер курсу передбачає обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж тижня узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. Окремі пропущенні завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж тижня після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання. Студенти, які станом на початок екзаменаційної сесії мають понад 70% невідпрацьованих пропущених занять, до відпрацювання не допускаються.

Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених «Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>). Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикавання джерел, списування, втручання в роботу інших

студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. При виконанні індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 60 % оригінального тексту при перевірці на плагіат, есе – 70 %

Вирішення конфліктів. Порядок і процедури врегулювання конфліктів, пов'язаних із корупційними діями, зіткненням інтересів, різними формами дискримінації, сексуальними домаганнями, міжособистісними стосунками та іншими ситуаціями, що можуть виникнути під час навчання, а також правила етичної поведінки регламентуються «Кодексом етичної поведінки в Національному аерокосмічному університеті ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu.ua/university/normativna-baza/ustanovchi-dokumenti/kodeks-etichnoi-povedinki/>).

10. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій;
2. Навчально-методичний забезпечення дисципліни (НМКД);
3. Матеріали для самостійної роботи студентів;
4. Інтернет-сторінки міжнародних та регіональних органів.

11. Рекомендована література

1. Васильєв С. В. Довідник з підготовки до судового розгляду окремих категорій господарських справ С. В. Васильєв. Х. : Еспада, 2013. 560 с
2. Винокурова Л. Щодо розвитку правової доктрини третейського розгляду в Україні Л. Винокурова Право України : Юридичний журнал МініОст України. 2014. №12. С. 11 – 26.
3. Висновки Верховного Суду України, викладенні у постановках, ухвалених за результатами розгляду заяв про перегляд судового рішення з підстав, передбачених пунктами 1,2 ч.1 ст. 111 ГПК України за 1 півріччя 2015р. Вісник Верховного Суду України : Офіційне науково-практичне видання. 2016. №3. С. 3 - 12.
4. Глущенко С. Участь вищих спеціалізованих судів у конституційному судочинстві . С. Глущенко Юридична Україна : Щомісячний правовий часопис. 2015. №3. С. 55 - 62.
5. Городовенко В. Реалізація принципів статусу суддів у контексті нового етапу судово-правової реформи В. Городовенко Право України : Юридичний журнал МініОст України. 2015. №1. С. 131 - 142.
6. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 р. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
7. Короїд С. О. Господарське судочинство : історія становлення, вплив на дуалізм цивільної юрисдикції та перспективи розвитку господарсько-процесуальної форми захисту прав С. О. Короїд Юридична наука. 2015. №6. С. 28 - 33.

8. Львов Б. Вдосконалення національного законодавства у сфері міжнародного комерційного арбітражу і третейського розгляду спорів у процесі судової та конституційної реформ в Україні Б. Львов Право України : Юридичний журнал МініОст України. 2016. №5. С. 12 - 18.

9. Рабінович П. Належне доказування як елемент права на справедливий судовий розгляд у судовому праві України (в світлі європейських стандартів) П. Рабінович, Б. Ратушна Право України : Юридичний журнал МініОст України. 2015. №3. С. 87 - 97

10. Світличний О. П. Господарський процес: підручник за заг. ред. Світличного О. П. К.: НУБіП України., 2016 337 с.

11. Селівон М. Про деякі питання взаємодії судів із міжнародним комерційним арбітражем М. Селівон Право України : Юридичний журнал МініОст України. 2014. №12. С. 27 36 с.

12. Арбітражні суди України: історико-правовий нарис, портрети, події За заг. Ред Д.М.Притики. Наук.-попул. Видання. К.: Видавничий Дім «ІнЮре», 2001. 24 с.

13. Беляневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України: Наук.-практ. Комент. Видання третє. К. Видавництво «Юстініан», 2008. 872 с.

14. Беляневич О. Верховенство права і законність як принципи господарського процесуального права Право України. 2011. №6. С. 13-20.

15. Господарський процесуальний кодекс України: (друге видання, із змінами і доповненнями): 3 постатейними матеріалами судової практики застосування процесуальних норм (станом на 1 березня 2012 року) Уклад. В.Е. Беляневич. К.: Юстініан, 2012. 880 с.

16. Господарські суди в Україні: правові засади організації та здійснення правосуддя За заг.ред. Д.М.Притики. К.:Видавничий дім «ІнЮре», 2002. 624 с.

17. Господарське процесуальне право: Підручник О.П. Подцерковний, О.О. Квасніцька, Т.В. Степанова та ін.; за ред. О.П. Подцерковного, М.Ю.Картузова. Х.: Одиссей, 2011. 400 с.

18. Господарське процесуальне право України: Підручник В.Д. Чернадчук, В.В. Сухонос, В.П. Нагребельний, Д.М. Лук'янець; За заг. ред. к.ю.н. В.Д. Чернадчука. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. 331 с.

19. Грек Б.М. Господарський процес України (у схемах): Навчальний посібник. К.: Прецедент, 2006. 181 с

20. Історія комерційних судів: Історико-правове дослідження на прикладі Одеського комерційного суду (1808-1917). Одеса: Юридична література, 2006. 168 с.

21. Д. Притика. Створення науково обґрунтованої системи правосуддя в Україні головна мета судової реформи Право України 2003. №12. С.71-83.

22. Резнікова В.В. Досудове врегулювання господарських спорів: необхідність та шляхи реформування Вісник господарського судочинства №5. 2012. С.101-111.

23. Пригуза П.Д., Пригуза А.П. Науково-практичний коментар Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його

банкрутом» у редакції з 18 січня 2013 року (доктринальне тлумачення норм права неплатоспроможності та статей 1-21). Херсон: Видавництво «ТДС», 2013, 304 с.

24. Притика Д. Арбітражні суди України: 10 років на стороні законності в господарських відносинах. Право України. 2001. № 6. С. 13-16.

25. Степанова Т.В. Поняття допустимості доказів у господарському процесі Т.В. Степанова Вісник господарського судочинства. 2002. №2. С 230-233.

26. Степанова Т.В. Судова реформа та деякі колізії у Господарському процесуальному кодексі України Реформа процесуального законодавства: Матеріали Круглого столу економіко-правового факультету ОНУ ім. І.І. Мечникова МОП України. Одеса: КП "Чорномор'є". 2002. С 5-8.

27. Мельниченко О.І. Про практику застосування арбітражними судами конкурентного законодавства І.О. Мельниченко Вісник господарського судочинства. 2001. №2. С 38-52.

28. Ніколенко Л.М. Експертиза у господарському процесі України (коментар до статей 41, 42 Господарського процесуального кодексу України) Законодавство України: науково-практичні коментарі. 2003. №7. С 40-46.

29. Ніколенко Л.М. Критерії розподілу обов'язку по доказуванню в господарському процесі Матеріали V підсумкової (2002 р.) наук.-прак. конф. викладачів. Маріуполь: МП. 2003. С. 21-22.

30. Ніколенко Л.М. Предмет доказування в господарському процесі України Держава і право. 2003. Вип. 20. С 252-259.